

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Tereza Kolínková

Násilná kriminalita páchaná na ženách

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci na téma Násilná kriminalita páchaná na ženách vypracovala samostatně a že jsem v ní použila jen uvedených pramenů a literatury.“

V Olomouci dne 18. června 2012

Tereza Kolínková

Poděkování

Děkuji paní JUDr. Zdence Novákové, Ph.D. za její čas, podněty, rady a připomínky, které mi jako vedoucí mé bakalářské práce poskytovala při jejím zpracování.

V Olomouci 18. června 2012

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Tereza Kolínková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	Násilná kriminalita páchaná na ženách
Název v angličtině:	Violent crimes committed against women
Anotace práce:	Bakalářská práce je rozdělena do pěti částí, z nichž každá obsahuje jednu kapitolu. Všechny kapitoly se týkají kriminality páchané na ženách. Ze začátku jsou zde vysvětleny základní pojmy – hlavní problematika, vedlejší problematika a samotné členění. Je zde také vymezena prevence a pomoc obětem trestných činů.
Klíčová slova:	Kriminalita, trestný čin, násilná kriminalita, mravnostní kriminalita, trestné činy, domácí násilí, znásilnění, prevence, pomoc obětem trestných činů
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis is divided into five parts. Each one of them includes one chapter. All chapters deal with crimes committed on women. At the beginning there are some basic terms explained - main issues, minor problems and classification. It also includes the specification of the prevention and help to the victims of such crimes.
Klíčová slova v angličtině:	Criminality, crime, violent crime, rape, prevention, help to victims of crimes
Přílohy vázané v práci:	Příloha č.1: Bezpečnostní plán
Rozsah práce:	47 stran (včetně příloh)
Jazyk práce:	český jazyk

OBSAH

ANOTACE.....	4
ÚVOD.....	7
1 Základní pojmy spojené s kriminalitou.....	9
1.1 Kriminalita, její charakteristika a členění.....	9
1.1.1 Pojem kriminalita.....	9
1.1.2 Členění kriminality.....	9
1.1.3 Příčiny kriminality.....	11
1.1.4 Struktura kriminality.....	11
1.1.5 Klasifikace kriminality.....	12
1.1.6 Postoj veřejnosti ke kriminalitě.....	12
1.2 Trestný čin.....	13
1.2.1 Vymezení pojmu.....	13
1.2.2 Druhy trestných činů.....	14
1.3 Shrnutí kapitoly.....	14
2 Násilná kriminalita páchaná na ženách a její druhy.....	15
2.1 Násilná kriminalita.....	15
2.1.1 Pojem násilná kriminalita a násilí.....	15
2.1.2 Členění násilné kriminality.....	16
2.1.3 Fenomenologie násilné kriminality.....	17
2.1.4 Etiologie násilné kriminality.....	18
2.1.5 Prevence násilné kriminality.....	18
2.2 Násilí páchané na ženách.....	18
2.3 Domácí násilí.....	20
2.3.1 Pojem a historie domácího násilí.....	20
2.3.2 Druhy, formy a rizikové faktory domácího násilí.....	21
2.3.3 Nejčastěji páchaní trestné činy v rámci domácího násilí.....	23
2.3.4 Domácí násilí a lidská práva.....	23
2.3.5 Zákony o ochraně před domácím násilím.....	25
2.4 Znásilnění.....	27
2.4.1 Pojem znásilnění.....	27
2.4.2 Typy znásilnění.....	28
2.4.3 Prevence znásilnění.....	30

2.5	Shrnutí kapitoly.....	30
3	Prevence kriminality	31
3.1	Prevence kriminality	31
3.1.1	Pojem prevence kriminality	31
3.1.2	Třídění prevence kriminality dle obsahového zaměření	31
3.1.3	Třídění prevence kriminality dle okruhu adresátů	32
3.1.4	Další kvalifikace prevence kriminality	33
3.2	Systém prevence kriminality v ČR	33
3.2.1	Republikový výbor pro prevenci kriminality (RVPK).....	33
3.2.2	Programy prevence kriminality měst a obcí.....	34
3.2.3	Policejní prevence	34
3.3	Shrnutí kapitoly.....	34
4	Pomoc obětem trestných činů	36
4.1	Peněžité pomoc obětem trestné činnosti	36
4.2	Policie a pomoc obětem domácího násilí	37
4.3	Druhy služeb poskytující pomoc obětem domácího násilí	37
4.4	Shrnutí kapitoly.....	39
5	Vzdělání policie ČR v kontextu domácího násilí.....	40
	Závěr.....	42
	Seznam zkratk.....	43
	Seznam použité literatury	44
	Seznam příloh.....	46

ÚVOD

Téma Násilná kriminalita páchaná na ženách jsem si vybrala hned z několika důvodů. Jedním z nich je velký zájem o tuto problematiku, kterou chci i sama sobě lépe přiblížit. Hlavně co se týče domácího násilí, které je přímo součástí násilné kriminality. Dalším důvodem, proč jsem sáhla po tomto tématu je ten, že je momentálně vysoce aktuální a velmi zajímavé. Cílem této práce je seznámení a definování jednotlivých sfér spojených s kriminalitou páchanou na ženách, ať už je to z hlediska fenomenologie, či jednotlivých druhů a pohledů od rozličných autorů. Dalším cílem je analyzování získaných poznatků od českých a slovenských autorů. Ve své práci srovnávám autory, kteří se zabývali stejnou problematikou, jakou se nyní zabývám já. Týká se to více méně základních pojmů, definic a klasifikací.

Moje práce je koncipována do pěti kapitol, z nichž vyplývají další podkapitoly. Každá kapitola na sebe bezprostředně navazuje a pořád se dotýká hlavního tématu, jen pokaždé z jiné perspektivy.

V první kapitole se věnuji základním pojmům týkajících se kriminality. Tuto kapitolu jsem rozdělila dále na dvě podkapitoly, z nichž jedna pojednává o kriminalitě, její charakteristice a členění, struktuře, příčinách, o klasifikaci a postoji veřejnosti k tomuto problému. Ta druhá se zaměřuje na pojetí trestného činu a jeho druhy podle trestního zákoníku.

Ve druhé kapitole se zabývám stěžejním tématem a tím je násilná kriminalita páchaná na ženách a její druhy. Opět jsem ji ještě dále dělila na podkapitoly, respektive do čtyř. První podkapitola se zajímá o násilnou kriminalitu, o její pojem, členění, fenomenologii, etiologii a prevenci. Druhá podkapitola pak o násilí páchané na ženách. Třetí podkapitola se orientuje na vybraný druh násilné kriminality a tím je domácí násilí. Sleduje jeho historii, pojem jako takový, druhy, formy a rizikové faktory tohoto násilí. Dále také pohled na něj z hlediska lidských práv a zákonů ČR. Čtvrtá podkapitola se dělí na tři části. V první se zabývám vymezením tohoto pojmu v české legislativě, v té druhé typy znásilnění a v poslední, tedy třetí části prevencí.

Ve třetí kapitole se zajímám o prevenci kriminality. I tuto kapitolu jsem rozčlenila do dvou dalších částí. První část je orientována na pojem, třídění a klasifikaci prevence. Druhá část se věnuje systému prevence kriminality v ČR. Spadá pod Republikový výbor pro prevenci kriminality. Součástí tohoto problému je i tvorba preventivních programů.

Ve čtvrté kapitole se orientuji na peněžitou pomoc obětem trestných činů, ve které se dozvídám zajímavé a přínosné informace o žádosti a poskytování této finanční pomoci. Poté přichází na řadu téma boje Policie ČR proti domácímu násilí a posléze taky téma druhů služeb poskytujících pomoc obětem trestných činů. Jako poslední věc je zmíněn bezpečnostní plán Bílého kruhu bezpečí, který by měl sloužit jako takový záchranný balíček pro ohrožené osoby. Poslední odstavce patří kampani „*Bílá stužka – Muži proti násilí na ženách a dětech*“, která v různých koutech republiky právě probíhá.

V páté a tedy poslední kapitole se zabývám vzděláním, či spíše výcvikem policistů v problematice domácího násilí.

1 Základní pojmy spojené s kriminalitou

V této kapitole budeme věnovat značnou pozornost zejména pojmům, které se kriminality přímo dotýkají. Abychom se v problematice lépe orientovali, je nutné přiblížit si alespoň základní informace, mezi něž neodmyslitelně patří vymezení, charakteristika a členění kriminality. Dále se budeme věnovat také vymezení pojmu trestný čin a jeho kategorizaci.

1.1 Kriminalita, její charakteristika a členění

Podkapitola s názvem kriminalita je členěna do šesti částí, které s kriminalitou více než souvisí. Zabýváme se pojmem, členěním, příčinami, strukturou, klasifikací a postojem veřejnosti ke kriminalitě.

1.1.1 Pojem kriminalita

Pojmem kriminalita se zabývá velké množství autorů. Např. Václav Bouřa pojímá kriminalitu takto: „Z hlediska kriminologie jsou kriminalita a jednotlivé druhy kriminality sociálně - patologickým jevem, pro něž je příznačná jejich společenská škodlivost.“¹

Naopak Roman Svatoš dělí kriminalitu podle pojetí. „Kriminalitou neboli zločinností rozumíme sociálně patologický jev (nejobecnější pojetí), jednání posuzované jako trestné činy (legální neboli juristické pojetí), nebo jednání odchylné, deviantní (sociologické pojetí).“²

Kriminalita je tedy souhrn trestných činů spáchaných na určitém území a během určitého období.³

1.1.2 Členění kriminality

Podle Romana Svatoše můžeme kriminalitu rozdělit na kriminalitu zjevnou, skrytou a skutečnou.

Zjevná (registrovaná) kriminalita je ta, o které získáváme informace zejména ze statistik. Tedy kriminalita, která vyšla najevo.⁴

Skrytá (latentní) kriminalita je ta, o níž se OČTR⁵ nedověděly a není uvedena v oficiálních statistikách. Můžeme ji rozdělit na černá a šedá čísla. Černá čísla označují, že jde

¹ BOUŘA, Václav. *Vybraná témata z kriminologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2007, s. 26

² Srov. SVATOŠ, Roman. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009, s. 15

³ Tamtéž, s. 15

⁴ Tamtéž, s. 15

⁵ Orgány činné v trestním řízení

o trestnou činnost, o které se OČTŘ nedověděly. Šedá čísla označují tu trestnou činnost, o které se OČTŘ dověděly, ale do statistik se nedostala.⁶

Skutečná kriminalita pak zahrnuje jak skrytou, tak zjevnou kriminalitu.

Dle Václava Bouři členíme kriminalitu pouze na kriminalitu zjevnou a kriminalitu skutečnou. V jeho pojetí je zjevná (registrovaná) kriminalita charakterizována jako trestná činnost, která vyšla najevo a byla evidována v oficiálních statistikách. Ve finále tedy jde o větší či menší část kriminality skutečné. Pramenem informací o registrované kriminalitě jsou především oficiální statistiky kriminality. Dalším zdrojem informací je tzv. výzkumná statistika, která je součástí kriminologických výzkumů. Statistika kriminality v České republice (dále jen ČR) není dosud organizačně a metodicky sjednocena. Z institucionálního hlediska rozeznáváme policejní kriminální statistiku, justiční statistiku a statistiku vězeňské služby.⁷

Policejní kriminální statistika je nejobsáhlejší statistikou. Eviduje registrované trestné činy, stíhané osoby a člení trestné činy podle jednotlivých objektů, dle jednotlivých paragrafů Trestního zákoníku (dále jen TZ). Osoby člení na prvostíhané a recidivisty, děti, mladistvé a cizince, člení stíhané osoby dle pohlaví a další. Je úzce spojena s justiční statistikou.⁸ Zpracováním policejních statistik je pověřeno Policejní prezidium ČR. Roční výstupní sestavy obsahují dvě části. První zahrnuje údaje o skutcích, druhá o stíhaných a vyšetřovaných osobách.⁹

Justiční statistika zahrnuje statistiku státních zastupitelství a soudů a je zpracována odborem informatiky Ministerstva spravedlnosti (dále jen MS). Ve své trestné části obsahuje údaje o tzv. známých pachatelích, o obžalovaných osobách a pravomocně odsouzených osobách. Vedle počtu osob je evidován i počet trestných činů, způsoby vyřízení věci i strukturu uložených trestů a ochranných opatření. Justiční statistika člení známé pachatele podle hlav zvláštní části Trestního zákona.¹⁰

Statistika vězeňské služby obsahuje demografické údaje a informace spojené se zjišťováním výkonu vazby a výkonu trestu odnětí svobody.¹¹

⁶ SVATOŠ, Roman. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009, s. 15

⁷ Srov. BOUŘA, Václav. *Vybraná témata z kriminologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2007, s. 33

⁸ SVATOŠ, Roman. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009, s. 16

⁹ TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 84

¹⁰ BOUŘA, Václav. *Vybraná témata z kriminologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2007, s. 33

¹¹ Tamtéž, s. 34

Vzhledem k postupnému rozvoji nejrůznějších alternativních trestů a opatření nabývá na významu také statistika Probační a mediační služby ČR, která popisuje případy, které tato instituce v jednotlivých stádiích trestního řízení každoročně řeší.¹²

Nesmírně cenné informace přicházejí v ročenkách kriminality, které připravuje Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Ročenky nabízejí ucelený přehled základních údajů o problematice kriminality a současně jsou doplněny o odborný komentář.¹³

Skutečná (latentní) kriminalita je podle Václava Bouři kriminalita, o které se OČTŘ nedozví, tedy není registrována v oficiálních statistikách. Míra latentní kriminality bývá ovlivňována celou řadou skutečností a její rozsah se u jednotlivých druhů kriminality a jednotlivých trestných činů někdy podstatně liší. Mezi tyto skutečnosti patří např. nedostatečná formální a neformální kontrola, tolerance poškozených, nízká úroveň právního povědomí občanů, či nedůvěra v možnosti a schopnosti policie.¹⁴

1.1.3 Příčiny kriminality

Vzhledem k faktu, že jsou sociální jevy velmi rozmanité, je obtížné najít souvislost mezi příčinou a následkem. Tento důsledek je dán tím, že se na sociálních jevech účastní jak jednotlivci, tak skupiny lidí nadaných vědomím a kvalitou osobnostních vlastností a to vede k nabývání pravděpodobnostního charakteru. Výsledkem je fakt, že trestná činnost je výsledkem působení příčin. Zkoumání příčin pak vychází ze skutečnosti, že trestný čin je výsledkem vztahu mezi člověkem jako subjektem na jedné straně a objekty jeho prostředí na straně druhé. Při získávání informací o příčinách kriminality vycházíme z teoretických i praktických poznatků a zkušeností. Takto formuluje příčiny kriminality Václav Bouřa.¹⁵

1.1.4 Struktura kriminality

Struktura kriminality vyjadřuje kvantitativní stránky kriminality. Struktura kriminality může být určována různými kritérii. Může se jednat např. o členění dle jednotlivých paragrafů TZ, dle jednotlivých hlav zvláštní části TZ, dle osoby pachatele, osoby poškozeného, dle kriminalistických kritérií, nebo dle operativních kritérií a jiných.¹⁶

Nejběžnějším členěním kriminality podle druhu deliktu je rozdělení podle druhu trestné činnosti. Kromě tohoto členění můžeme zmínit klasifikaci podle údajů o osobě

¹² TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 85

¹³ TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 85

¹⁴ Tamtéž, s. 34

¹⁵ BOUŘA, Václav. *Vybraná témata z kriminologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2007, s. 27

¹⁶ SVATOŠ, Roman. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009, s. 18

pachatele. U této klasifikace sledujeme znaky jako je pohlaví, věk, předchozí trestná činnost nebo státní příslušnost. Obvyklým informačním zdrojem je taktéž klasifikace odrážející územní rozložení kriminality. Tato klasifikace dokazuje, že jednotlivé regiony, města a obce jsou trestnou činností zasaženy různou měrou.¹⁷

1.1.5 Klasifikace kriminality

Kriminalitu členíme na několik kategorií. Základní kategorie tvoří kriminalita obecná, hospodářská, vojenské trestné činy a kriminalita zbývající. Co se týče obecné kriminality, tak tu můžeme dále dělit na kriminalitu majetkovou, násilnou, mravnostní a ostatní.¹⁸

Vzhledem k faktu, že práci zaměříme pouze na násilnou a mravnostní kriminalitu, jednotlivé kategorie kriminality nebudeme dále rozebírat. Násilné a mravnostní kriminalitě bude věnována druhá kapitola, kde se touto problematikou budeme blíže zabývat.

1.1.6 Postoj veřejnosti ke kriminalitě

V dnešní době se více či méně setkáváme s velkým výskytem kriminality v masmédiích. Faktorů, které veřejné mínění formují, je nesporné množství. Přesto se nespleteme v konstatování, že role masmédií je v uvedeném směru zásadní a řadu občanů ovlivňují do té míry, že o mnohých aspektech, spojených se zločinem a jeho kontrolou, mají nejen nepřesné, ale často spíše zcela mylné představy. Velmi dobře můžeme zmíněný fakt demonstrovat na vývojovém trendu kriminality, respektive na způsobu, jak o něm smýšlí veřejnost. Ve většině vyspělých evropských zemích došlo v poslední době ke znatelnému poklesu počtu spáchaných trestných činů.¹⁹

Pesimisticky se k bezpečnostní situaci ve vlastní zemi staví i obyvatelé ČR. V jednom z výzkumů Institutu pro kriminologii a sociální prevenci odpovídal v roce 2004 reprezentativní vzorek občanů na otázku, jak se podle nich vyvíjela kriminalita za posledních 10 let. Více než tři čtvrtiny dotázaných (celkem 77,4 %) vyjádřily názor, že počet trestných činů se u nás výrazně zvýšil. Tento výzkum navíc potvrdil, že role médií v ovlivňování názorů na trendy kriminality je evidentní. Vývoj kriminality ale není jedinou oblastí, kde dochází ke zkreslení informací ze strany veřejnosti. Typické, a vzhledem k neustálému zaměření médií je přeceňování podílu zločinů násilného charakteru na celkové kriminalitě.²⁰

¹⁷ TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 67

¹⁸ Tamtéž, s. 84

¹⁹ TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Praha: Grada Publishing, 2010, s. 46

²⁰ Tamtéž, s. 46-47

1.2 Trestný čin

V následujících částech je věnována pozornost pojmu trestný čin a dále pak druhům trestných činů.

1.2.1 Vymezení pojmu

Trestný čin je definován v § 13 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník takto:²¹

- (1) Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.
- (2) K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.

Kromě trestného činu existují také přečiny a zločiny, které jsou ustanovené v § 14 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník:²²

- (1) Trestné činy se dělí na přečiny a zločiny.
- (2) Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.
- (3) Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

Trestný čin je spáchán násilím i tehdy, je-li spáchán na osobě, kterou pachatel uvedl do stavu bezbrannosti lstí nebo jiným způsobem.²³

Pojem násilí není v zákoně definován. Při jeho výkladu je třeba vzít vždy v úvahu souvislost, v níž je znaku „násilí“ použito. Ani ustanovení § 119 není výkladem pojmu násilí, vztahuje se jen na situace, kdy je násilí prostředkem k dosažení nějakého cíle, a proto se toto ustanovení nevztahuje na trestné činy, kde násilí charakterizuje následek (účinek), aniž se tím sleduje další cíl. Lstí je vyvolání omylu u jiné osoby nebo využití omylu této osoby s úmyslem dosáhnout nějakého cíle.²⁴

²¹ Cit. podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, úz, č. 870. Ostrava: Sagit, 2012. s. 15

²² Cit. podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, úz, č. 870. Ostrava: Sagit, 2012. s. 15

²³ Cit. podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, úz, č. 870. Ostrava: Sagit, 2012. s. 39

²⁴ VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011*. Olomouc: Anag, 2011, s. 399

1.2.2 Druhy trestných činů

Jednotlivé druhy trestných činů jsou vymezeny ve zvláštní části Trestního zákoníku. Trestné činy jsou ustanoveny ve třinácti hlavách. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník obsahuje tyto trestné činy²⁵:

- *Hlava I* – Trestné činy proti životu a zdraví
- *Hlava II* – Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství
- *Hlava III* – Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti
- *Hlava IV* – Trestné činy proti rodině a dětem
- *Hlava V* – Trestné činy proti majetku
- *Hlava VI* – Trestné činy hospodářské
- *Hlava VII* – Trestné činy obecně nebezpečné
- *Hlava VIII* – Trestné činy proti životnímu prostředí
- *Hlava IX* – Trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci
- *Hlava X* – Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných
- *Hlava XI* – Trestné činy proti branné povinnosti
- *Hlava XII* – Trestné činy vojenské
- *Hlava XIII* – Trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy

V druhé kapitole se budeme intenzivně zabývat trestnými činy proti životu a zdraví, trestnými činy proti svobodě, trestnými činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a trestnými činy proti rodině a dětem.

1.3 Shrnutí kapitoly

První kapitolu jsme rozčlenili na dvě části. V té první se věnujeme kriminalitě jakožto základnímu pojmu, jejímu členění, kategorizaci, struktuře, či pohledu veřejnosti. Jelikož je kriminalita stěžejním základem této bakalářské práce, domníváme se, že je velmi důležité ji srozumitelně objasnit. Úkolem bylo přiblížit kriminalitu jako kriminologický jev. Násilné kriminalitě bude patřit následující kapitola. V různých zdrojích se setkáváme s rozmanitými definicemi kriminality. Vybíráme proto pouze dvě definice od rozdílných autorů, abychom je mohli následně srovnat a které se pro tento pohled zdály nejschůdnější. Hlavním cílem první kapitoly je lepší orientace v následujícím textu.

²⁵ Cit. podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, úz, č. 870. Ostrava: Sagit, 2012. s. 42 - 104

2 Násilná kriminalita páchaná na ženách a její druhy

Nynější kapitola je věnována stěžejnímu tématu této práce, a to násilné kriminalitě páchané na ženách jako takové. Je dělena do tří okruhů.

2.1 Násilná kriminalita

Tato podkapitola se skládá z pěti částí ve vztahu k násilné kriminalitě. První část se zabývá pojmem násilná kriminalita a násilí, a další části zejména členěním, fenomenologií, pachateli násilné kriminality, etiologií a prevencí.

2.1.1 Pojem násilná kriminalita a násilí

Násilná kriminalita je pojmem kriminologickým nikoli právním. Spadá pod obecnou kriminalitu a je hlavním ukazatelem úspěšnosti státu v boji s kriminalitou. Znepokojující je jen tehdy, pokud nastane vysoký výskyt násilné trestné činnosti, který u občanů ČR vyvolává pocit nejistoty. Násilná kriminalita je součástí širšího jevu – násilí.²⁶ TZ pojem násilí nedefinuje a neuvádí násilné trestné činy jako ucelenou skupinu.²⁷ Nicméně je alespoň obsažena v některých hlavách TZ, např.:

- Trestné činy proti životu a zdraví (Hlava I)
- Trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci (Hlava IX)
- Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných (Hlava X)
- Trestné činy proti svobodě (Hlava II)

Projevy násilné kriminality představují širokou škálu kriminálních jednání od domácího násilí, přes případy pouliční kriminality, až po brutální vraždy a násilné projevy organizované kriminality.²⁸

Vedle klasických násilných trestných činů zde spadá také šikana, mobil, stalking a domácí násilí. Násilí je vyvoláno agresí, která může směřovat jak vůči druhým, tak vůči vlastní osobě.²⁹

²⁶ SVATOŠ, Roman. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009, s. 51

²⁷ BOUŘA, Václav. *Vybraná témata z kriminologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2007, s. 40

²⁸ Tamtéž, s. 40

²⁹ VOŇKOVÁ, Jiřina, SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2008. s. 35

Její výskyt ve společnosti není rovnoměrný a je ovlivňován řadou sociologických, demografických ukazatelů jako je pohlaví pachatelů a jejich věk, bydlení, sociálně ekonomický statut, vzdělání.³⁰

Pojem násilí dělíme na:

- Sociologický pojem – sociální jev vyvolaný sociálními procesy
- Psychologický pojem – patologický způsob integrace jedince s okolím agresivním nebo manipulativním způsobem (jde o úmyslné jednání – ubližování, napadání, apod.)
- Kriminologický pojem – agrese v užším pojetí, tedy útok na fyzickou nebo psychickou integritu člověka ve smyslu úmyslného užití násilí (pohrůžky) vůči jiné osobě (dle motivace – nepřátelství, např. vražda ze msty, instrumentální – slouží dalšími účelu, např. loupež)
- Laický (nejširší) pojem – je násilí vůči osobě (kriminologický pojem), věci (vloupání, vandalismus) a sobě samému (sebevražda)

V kriminologii se pojem násilí spíše uvádí ve spojení s pojmem agrese (kriminální agrese).³¹

2.1.2 Členění násilné kriminality

Václav Bouřa kategorizuje násilnou kriminalitu takto³²:

- Vraždy loupežné
- Vraždy sexuální
- Vraždy motivované osobními vztahy
- Vraždy na objednávku
- Vraždy novorozence matkou
- Vraždy ostatní
- Usmrcení lidského plodu
- Opuštění dítěte
- Únos
- Loupeže
- Loupeže na finančních institucích

³⁰ VOŇKOVÁ, Jiřina, SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2008. s. 36

³¹ BOUŘA, Václav. *Vybraná témata z kriminologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2007, s. 40

³² Tamtéž, s 40 - 41

- Násilí na veřejném činiteli
- Úmyslné ublížení na zdraví
- Rvačky
- Násilí a vyhrožování proti skupině obyvatel
- Braní rukojmí
- Nebezpečné vyhrožování
- Vydírání
- Omezování a zbavení osobní svobody
- Porušování domovní svobody
- Neoprávněné zásahy do práva domu, bytu
- Týrání svěřené osoby
- Týrání osoby žijící ve společném bydlí
- Omezování svobody vyznání
- Útisk
- Porušování svobody sdružování a shromažďování
- Ostatní násilné trestné činy

Roman Svatoš člení násilnou kriminalitu dle policejních statistik – základní členění³³:

- Útok na veřejného činitele
- Nebezpečné vyhrožování
- Vražda
- Úmyslné ublížení na zdraví
- Loupež
- Vydírání
- Porušování domovní svobody
- Ostatní

2.1.3 Fenomenologie násilné kriminality

Stav násilné kriminality – znamená, kolik bylo v určitém období a v určitém místě spácháno násilných trestných činů a kolik těchto činů se podařilo objasnit.³⁴

Struktura násilné kriminality – znamená, z jakých trestných činů se tato kriminalita skládá. Členění může být podle různých kritérií.³⁵

³³ SVATOŠ, Roman. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009, s. 51 - 52

³⁴ Tamtéž, s. 52

Dynamika násilné kriminality – znamená, jak se násilná trestná činnost vyvíjí v čase, a to ve stejném prostoru. Pro srovnání se používá období jednoho roku.³⁶

2.1.4 Etiologie násilné kriminality

Mezi etiologické činitele patří na prvním místě vliv rodiny, v níž dítě vyrůstá, tzn. napodobování řešení konfliktů násilím, násilné chování rodičů k dětem apod. Následují normy chování platné ve společnosti, ekonomická nerovnost, postoje k rasové nerovnosti, určité biologické a osobnostní faktory, návykové látky, některé faktory duševních chorob, vliv masmédií a v poslední řadě úloha a chování dítěte.³⁷

2.1.5 Prevence násilné kriminality

Dle Romana Svatoše lze prevenci rozdělit na prevenci sociální, situační a viktimologickou.

Sociální prevence klade důraz na prohlubování návyků na užitečné využívání volného času, na zlepšování sociálního klimatu v institucích (např. ve školách), na potírání problematiky alkoholismu, na řešení drogové problematiky, na přísné tresty pro recidivisty, na adekvátní reakce veřejnosti (např. všimnout si svého okolí), na prosociální, právní a mravní výchovu.

Situační prevence se zajímá o dostatečnou přehlednost veřejných prostranství, o kamerové systémy, o zvýšený počet policejních hlídek, o rozšíření bezhotovostního platebního styku a o regulaci povolovacího systému o oblasti zbraní.

Úkolem viktimologické prevence je informovanost o způsobu chování v mezních situacích.³⁸

2.2 Násilí páchané na ženách

Bití a zneužívání děvčat a žen je historickou konstantou. Po staletí bylo ve vývoji lidstva, rodiny a manželství normální nadřazené postavení muže a jeho výlučná moc a převaha při spravování věcí veřejných a rodinných. Po celá staletí bylo normální, dokonce žádoucí, aby muž ovládal a trestal svoji manželku i prostřednictvím využívání fyzické síly. Toto právo mužů ponižovat a trestat svoje manželky podporovali a udržovali právní,

³⁵ Tamtéž, s. 53

³⁶ Tamtéž, s. 54

³⁷ Tamtéž, s. 60

³⁸ SVATOŠ, Roman. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009, s. 60

náboženské a kulturní normy. Je tomu pouze 100 let, co bylo toto legální právo bít manželku odebrané. Právní normy zanikly, ale chování přetrvává.³⁹

Podle Deklarace Organizace spojených národů (dále jen OSN) o odstranění násilí páchaného na ženách, schválené Valným shromážděním OSN v prosinci 1993, se v článku 1 za násilí páchané na ženách považuje „*jakýkoli čin násilí, založený na generové nerovnosti, kterého důsledkem je, nebo který směřuje k tomu, aby jeho důsledkem bylo fyzické, sexuální nebo psychické poškození trpící ženy, včetně vyhrožování takovými činy, nátlaku nebo jakékoli odnětí svobody, ať už ve veřejném nebo soukromém životě.*“⁴⁰

Násilím obecně rozumíme zlé nakládání, tělesné útoky, pohrůžky obdobným chováním nebo jednáním, které působí újmu na fyzickém, sexuálním nebo psychickém zdraví druhé osoby. Jde o agresi jedné osoby proti druhé, jejímž cílem je ublížit, poškodit, poranit nebo zabít.⁴¹

Násilí páchané na ženách zahrnuje fyzické, sexuální a psychické násilí vyskytující se v rodině a společnosti – bití, sexuální zneužívání děvčat, vymáhání věna, znásilnění v manželství, obřízky žen a jiné tradiční zvyky poškozující ženy, mimomanželské násilí, násilí spojené s vykořisťováním, znásilnění, sexuální zneužívání, obtěžování a zastrašování na pracovišti, ve vzdělávacích a jiných institucích, obchod se ženami a nucená prostituce a násilí páchané nebo přehlížené státem.⁴²

Násilí páchané na ženách se od ostatního násilí liší tím, že jde o sílu a zastrašování, které jsou společností tolerované částečně proto, že oběti jsou ženy. Pekingská deklarace přijatá na 4. Světové konferenci o ženách v září roku 1995 hovoří o kořenech a příčinách násilí páchaného na ženách a to v článku 118: „Násilí páchané na ženách je projev historicky nerovnoprávných mocenských vztahů mezi ženami a muži, které vedly k nadvládě mužů nad ženami a k diskriminaci žen, a které bránili ženám úplně se rozvíjet.“⁴³

Týrání v partnerském vztahu je nejběžnější, nejtragičtější a nejrozšířenější forma násilí, kterou ženy trpí. Jeho tragická kontinuita způsobuje, že v životě některých žen

³⁹ CVIKOVÁ, Jana., JURÁŇOVÁ, Jana. *Piata žena: aspekty násilia páchaného na ženách*. Bratislava: Aspekt, 2001, s. 18

⁴⁰ *Deklarace o odstranění násilí páchaného na ženách*. OSN 1993, Aspekt č. 3, 1998, s. 161-163.

⁴¹ VOŇKOVÁ, Jiřina, SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2008. s. 13

⁴² CVIKOVÁ, Jana., JURÁŇOVÁ, Jana. *Piata žena: aspekty násilia páchaného na ženách*. Bratislava: Aspekt, 2001, s. 19

⁴³ *Pekingská deklarace a plán činnosti*. OSN, 1993. In Aspekt 1/1999, s. 89-93

dominuje násilí a poznamená je na celý život. Týrání v rámci rodiny zůstává nejčastěji nepoznané a nepotrestané, protože jeho pachatelé jsou mlčky nebo zjevně ospravedlňováni.⁴⁴

V roce 2003 byl zahájen projekt skupiny nevládních organizací, jež uvede kampaň proti násilí na ženách a to kombinací mediální a informační kampaně, jež vyvrcholí na přelomu října a listopadu a v rámci akce „16 akčních dnů proti násilí na ženách“.⁴⁵

2.3 Domácí násilí

2.3.1 Pojem a historie domácího násilí

Domácí násilí bylo po celá staletí vnímáno jako soukromá záležitost. Až s příchodem 19. století, kdy sílí emancipační úsilí žen, které požadují rovnoprávný přístup ke vzdělání, jako mají muži, volební právo, uplatnění ve veřejném životě a právo na rozvod manželství, se podkrývá přísně střežené soukromí. Zásadní politické a hospodářské změny vedoucí k ekonomické emancipaci žen přicházejí až po obou světových válkách a vedou k postupnému otevírání dveří do privátního života. Úsilí učinit ze soukromého problému problém společenský výrazně vstupuje do společenského vědomí v 70. letech minulého století, zejména v USA. Začíná se otevřeně hovořit o znásilňování, zneužívání a týrání. Zaznamenáváme vznik prvních azylových domů pro ženy a krizových center.⁴⁶

Podle Jiřiny Voňkové domácí násilí představuje komplikovaný společenský fenomén. Pro jeho prevenci má klíčový význam zásada, že povinností každého právního státu je zaručit občanům ochranu zdraví, života a lidské důstojnosti, bez ohledu na to, kde a mezi kým k takovému jednání dochází.⁴⁷

Sám termín domácí násilí se užívá převážně v literatuře anglické a má na mysli především násilí mezi partnery – současnými nebo minulými, v sezdaném či nesezdaném soužití. Násilí mezi partnery je též někdy označováno jako intimní násilí nebo partnerské zneužívání.⁴⁸

Můžeme konstatovat, že násilí v rámci intimního partnerského vztahu je ženami vnímáno jako závažnější než násilí ze strany ostatních mužů. V průběhu let proběhlo mnoho

⁴⁴ CVIKOVÁ, Jana., JURÁŇOVÁ, Jana. *Piata žena: aspekty násilia páchaného na ženách*. Bratislava: Aspekt, 2001, s. 23

⁴⁵ MACHOVCOVÁ, Katrina. Násilí a ženy. *Občanská společnost* [online] © 2003 - 2008. Publikováno 20.11.2008 [cit. 2012-06-18]. Dostupné z: <http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=r&x=133433>

⁴⁶ VOŇKOVÁ, Jiřina, SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2008. s. 17 - 18

⁴⁷ VOŇKOVÁ, Jiřina, SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2008. s. 13

⁴⁸ VOŇKOVÁ, Jiřina, SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2008. s. 15

mezinárodních i národních výzkumů, kde se potvrdil fakt, že jsou ženy k agresivnímu chování mužů vysoce tolerantní. Ženy nejsou schopny či ochotny o násilí ze strany vlastního partnera uvažovat v právních souvislostech. Považují jej sice za protiprávní, ale ne trestné.⁴⁹

Téma násilí v rodině bylo v české sociologii dlouho opomíjeno. První výzkumy, alespoň částečně zaměřené na problematiku násilí v rodině, byly součástí průzkumu Bezpečnostní rizika 1999 a Bezpečnost občanů 2001, jehož zadavatelem bylo ministerstvo vnitra ČR.⁵⁰

Nejčastěji se však užívá termín Domestic Violence pro domácí násilí v širším rodinném okruhu a termín Domestic Abuse pro domácí násilí a zneužívání mezi partnery. Nejnutnější je vymezit vztah mezi pachatelem a obětí, který je významný pro trestně právní postavení oběti.

2.3.2 Druhy, formy a rizikové faktory domácího násilí

Domácí násilí jako takové není mimořádný jen proto, že obsahuje násilí, ale hlavně pro okolnosti, za kterých je páčáno, kým je páčáno, kde je páčáno a z jakých pohnutek. K domácímu násilí dochází v celé společnosti, ať už v soukromí, či na veřejnosti. Toto násilí je popřením všeho, co rodina znamená, relativizuje základní lidské hodnoty a znevažuje základní lidská práva.

Druhy násilného jednání dle Voňkové⁵¹:

- Fyzické – strkání, fackování, bití pěstmi, tahání za vlasy, pálení, kopání, smýkání, ohrožování zbraní nebo nožem, házení předmětů, znehybňování obětí (např. přivazování, zatlačování do kouta)
- Psychické – zejména slovní týrání, ponižování, zesměšňování na veřejnosti i v soukromí, permanentní kontrola chodu dne, výslechy, vyhrožování zmrzačením, zabitím nebo zveřejněním difamujících údajů o oběti
- Sexuální – zahrnuje všechny sexuální činy, které jsou na oběti vynucovány, které oběť podstupuje nedobrovolně či s nechtí
- Ekonomické – zamezení možnosti oběti disponovat finančními prostředky, ať rodinnými nebo vlastními

Formy násilného jednání⁵²:

⁴⁹ Tamtéž, s. 20 - 21

⁵⁰ Tamtéž, s. 20

⁵¹ VOŇKOVÁ, Jiřina, SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2008. s. 23

⁵² Tamtéž, s. 23 - 24

- Sociální izolace – představuje absolutní uzavření oběti, zákaz styku s příbuznými a s přáteli, zákaz telefonování, vycházení, přikazování chování, oblékání, rozhodování o to, co je a není vhodné. Vyčerpávající dohled nad životem, zákaz nebo naopak určování literatury, poslouchání televize, rádia, omezování nebo zákaz jakýchkoliv zájmů.
- Zastrahování – použití křiku, demonstrace síly, vyvolávání strachu, gesta, ničení majetku, týrání zvířat, vyhrožování. Dále používání výhrůžek typu opuštění rodiny, spáchání vraždy dětí nebo partnerky, vlastní sebevraždy, uzavření partnerky do blázince, odnětí svobody.
- Vyčerpávání – přikazování někdy až nesmyslné práce, odpírání spánku, potravy, tekutin.
- Citové týrání – permanentní nadávky, kritizování, sekýrování, vyvolávání pocitu viny za situaci, popírání faktu násilí s tím, že „oběti se něco zdá“, občasné poskytování laskavostí, odpírání pozornosti, demonstrace milostného poměru s jinou osobou
- Ekonomické týrání – zákaz získání nebo udržení zaměstnání, přidělování kapesného, přinucení žádat o prostředky na obživu, dennodenní kontrola nákupů, znemožnění přístupu k rodinným příjmům, neposkytování finančních prostředků na chod rodiny, vystavování rodiny hladu, chladu, nedostatku oblečení, hygieny. Rozprodávání zařízení domácnosti, neplacení nákladů spojených s bydlením, nerespektování a popírání potřeb dětí.
- Vydírání – jehož nástrojem jsou zejména děti, označování oběti za špatnou matku, navádění dětí proti druhému rodiči, vulgární a násilné chování, pohrůžky, že v případě odchodu druhý rodič už děti neuvidí.
- Zneužívání práv muže – zacházení s obětí jako se služkou, nadřazené a povýšené chování, osvojení si práva o všem rozhodovat, být tím, kdo určuje role ve vztahu i v domácnosti.

Mezi rizikové faktory domácího násilí se nejčastěji uvádí nerovnost pohlaví, mladší věk (18-30), chudoba, odluka, kriminální kariéra, etnická otázka, nezaměstnanost, drogy, nesezdané soužití, základní vzdělání, násilné rodinné poměry, vztahy poznamenané násilím apod.⁵³

⁵³ VOŇKOVÁ, Jiřina, SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2008. s. 24

2.3.3 Nejčastěji páchaní trestné činy v rámci domácího násilí

Mezi nejčastěji páchané trestné činy v rámci domácího násilí patří:

§ 352 – Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci

§ 358 – Výtržnictví

§ 199 – Týrání osoby žijící ve společném obydlí

§ 146 – Ublížení na zdraví

§ 171 – Omezování osobní svobody

§ 175 – Vydírání

§ 177 – Útisk

§ 178 – Porušování domovní svobody

§ 185 – Znásilnění

§ 208 – Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo nebytovému prostoru

§ 228 – Poškození cizí věci

2.3.4 Domácí násilí a lidská práva

Již článek 1 Listiny základních práva a svobod (dále jen LPS) deklaruje toto: „*Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezczizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné*“.⁵⁴

Jiný článek, článek 7 garantuje toto: „*Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem. Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu*“.⁵⁵

Judikatura k tomuto článku uvádí, že k porušení nedotknutelnosti osoby, respektive k zásahu do její integrity, nemusí dojít jen fyzickým „dotknutím“. Tento článek v odstavci druhém zakazuje ponižující zacházení s člověkem. Evropská komise pro lidská práva toto zacházení definovala jako „špatné zacházení“, která má vzbudit u oběti pocity strachu, úzkosti a podřadnosti a které je schopné pokořit ji, ponížit a popřípadě zlomit její fyzický nebo morální odpor. Evropský soud pro lidská práva pak „ponižující zacházení“ definoval jako zacházení, jež hrubým způsobem pokořuje jednotlivce před jinými osobami, nebo ho nutí jednat proti své vůli nebo proti svému svědomí“.⁵⁶

⁵⁴ Cit. podle zákona č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, úz, č. 746. Ostrava: Sagit, 2009. s. 16

⁵⁵ Cit. podle zákona č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, úz, č. 746. Ostrava: Sagit, 2009. s. 17

⁵⁶ MARTINKOVÁ, Milada., MACHÁČKOVÁ, Radka. *Vybrané kriminologické a právní aspekty domácího násilí*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha: 2001, s. 133

Článek 10 garantuje toto: „Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno. Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života. Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.“⁵⁷

Mezi základní mezinárodní dokumenty vztahující se k lidským právům a ochraně žen před násilím patří⁵⁸:

- Všeobecná deklarace lidských práv
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
- Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech
- Úmluva OSN o potlačování obchodu s lidmi a využívání prostituce druhých osob
- Úmluva o právech dítěte
- Úmluva OSN proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání
- Deklarace OSN č.40/34 z 29.11.1985, o základních principech spravedlnosti pro oběti trestného činu a pro oběti zneužití moci
- Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
- Evropská úmluva o odškodňování obětí násilných trestných činů
- Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání
- Doporučení rady Evropy č. (85) 11 o postavení oběti v rámci trestního práva a řízení
- Doporučení rady Evropy č. (87) 21 o pomoci obětem a o prevenci viktimizace
- Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen
- Ženská konvence
- Deklarace o odstranění násilí na ženách
- Vídeňská deklarace
- Pekingská deklarace

⁵⁷ Cit. podle zákona č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod, úz, č. 746. Ostrava: Sagit, 2009. s. 17

⁵⁸ VOŇKOVÁ, Jiřina, SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2008. s. 30 - 32

2.3.5 Zákony o ochraně před domácím násilím

Prvním a zároveň stěžejním zákonem týkajícím se domácího násilí je zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Tento zákon je koncipován na principu⁵⁹:

- priority práv – zásah do soukromé sféry je přípustný, pokud je nezbytný pro ochranu života, zdraví, práv a svobod jiných ohrožených osob
- subsidiarity – bezpečnost osoby ohrožené násilím je zajištěna opatřeními netrestní povahy, role trestního práva je subsidiární
- odvrácení hrozby nebezpečí – zákonná opatření jsou preventivní reakcí na nebezpečné chování násilné osoby a prevencí rizika opakování násilného jednání
- přiměřenosti a minimalizaci zásahů – druh, trvání a intenzita zásahu policisty je určována účinnou ochranou a minimálním zásahem do ústavně zaručených práv a svobod
- výměny informací zejména mezi policisty, intervenčními centry a orgány sociálně právní ochrany

Druhým a též velmi významným zákonem týkajícím se domácího násilí je zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. V § 44 je zakotveno následující: „*Lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti, je policista oprávněn vykázat tuto osobu z bytu nebo domu společně obývaného s útokem ohroženou osobou (dále jen „společné obydlí“), jakož i z bezprostředního okolí společného obydlí. Policista je oprávněn tuto osobu vykázat i v její nepřítomnosti.*“⁶⁰

Podle tohoto zákona může policista násilníka vykázat z domu až na 10 dnů ode dne jeho provedení. Tuto dobu podle zákona nelze krátit ani se souhlasem ohrožené osoby. Podáním návrhu na vydání předběžného opatření podle Občanského soudního řádu (dále jen OSŘ) v průběhu vykázání se doba vykázání prodlužuje do dne nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tomto návrhu. Vykázání oznámí policista ústně vykázané i ohrožené osobě a vyhotoví potvrzení o vykázání, které jim předá proti podpisu. Jeho nedílnou součástí je také vymezení prostoru, na který se vykázání vztahuje, uvedení totožnosti ohrožené a vykázané

⁵⁹ VOŇKOVÁ, Jiřina, SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. Praha: proFem, 2008. s. 83 - 84

⁶⁰ Zákon č. 273/2008: o Policii České republiky. In: *Sbírka zákonů*. 2008, roč. 2008, 91., s. 4095

osoby, poučení o právech a povinnostech vykázané osoby a adresa útvaru policie, u kterého si může vyzvednout kopii úředního záznamu o vykázání.⁶¹

Vykázaná osoba je podle § 45 povinna opustit prostor vymezený policistou, dále je povinen zdržet se vstupu do tohoto prostoru, zdržet se styku nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou a vydat policistovi na jeho výzvu všechny klíče od společného obydlí, které drží.⁶²

Dle § 46 policista poučí ohroženou osobu o možnosti podání návrhu na vydání předběžného opatření podle OSŘ, možnosti využití služeb v oblasti pomoci obětem násilí a následcích vyplývajících z uvedení vědomě nepravdivých údajů, k nimž policista při vykázání přihlíží.⁶³

Policista podle § 47 příslušného zákona ve lhůtě 3 dnů od vykázání provede kontrolu, zda vykázaná osoba dodržuje povinnosti vyplývající z vykázání. O všech krocích sepisuje záznam.

Za oběti domácího násilí jsou považovány podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, týrané osoby žijící ve společném obydlí. Přesněji tyto osoby upravuje § 199, kde je zakotveno toto: „Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta.“⁶⁴

Podle § 145 TZ může jít pachatel za těžké ublížení na zdraví do vězení na tři léta až deset let. Poškozená osoba pak může vydat souhlas s trestním stíháním poškozeného, který je ukotven v § 163 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).⁶⁵ V prvním odstavci jsou vymezeny všechny trestné činy, za které je možné pachatele trestně stíhat.

Posledním důležitým zákonem je zákon č. 135/2006 Sb., o ochraně před domácím násilím⁶⁶, který zásadním způsobem změní situaci ohrožených osob. Návrh tohoto zákona vypracovala expertní skupina Aliance proti domácímu násilí, která vznikla na půdě Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR v roce 2004 z iniciativy Bílého kruhu bezpečí a Philip Morris ČR a.s. Zákon zavádí systémový, komplexní přístup k prevenci a ochraně před domácím násilím. Upravuje a hlavně propojuje postupy policie, justice a sociálních služeb při řešení případů domácího násilí.

⁶¹ Zákon č. 273/2008: o Policii České republiky. In: *Sbírka zákonů*. 2008, roč. 2008, 91., s. 4096

⁶² Zákon č. 273/2008: o Policii České republiky. In: *Sbírka zákonů*. 2008, roč. 2008, 91., s. 4096

⁶³ Zákon č. 273/2008: o Policii České republiky. In: *Sbírka zákonů*. 2008, roč. 2008, 91., s. 4096

⁶⁴ Cit. podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, úz, č. 870. Ostrava: Sagit, 2012. s. 56

⁶⁵ Zákon číslo 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In *Trestní předpisy. Předstupy*. Edice Úplné znění, číslo 870. Ostrava: Sagit, 2012, s. 203

⁶⁶ Zákon č. 135/2006 Sb., o ochraně před domácím násilím.

2.4 Znásilnění

2.4.1 Pojem znásilnění

Znásilnění je definováno v § 185 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník⁶⁷, kde je vymezeno následující:

- *„Kdo jiného násilím nebo pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy donutí k pohlavnímu styku, nebo kdo k takovému činu zneužije jeho bezbrannosti, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až pět let.“*
- *„Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1*
 - a) souloží nebo jiným pohlavním stykem provedeným způsobem srovnatelným se souloží,*
 - b) na dítěti, nebo*
 - c) se zbraní.“*
- *„Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,*
 - a) spáchá-li čin uvedený v odstavci jedna na dítěti mladším patnácti let,*
 - b) spáchá-li takový čin na osobě ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence, ochranné nebo ústavní výchovy anebo v jiném místě, kde je omezována osobní svoboda, nebo*
 - c) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.“*
- *„Odnětím svobody na deset až osmnáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.“*
- *„Příprava je trestná.“*

Znásilnění je součástí mravnostní kriminality a spadá tedy mezi mravnostní delikty. V rámci mravnostní kriminality můžeme mravnostní trestné činy rozdělit na dvě skupiny, a to např. podle Václava Bouří⁶⁸:

Na *sexuální aktivitu, jejíž podstatou je ukájení pohlavního pudu (sexuální kriminalita)* takovými formami, které společnost netoleruje (např. trestné činy proti lidské důstojnosti – znásilnění, pohlavní zneužívání, soulož mezi příbuznými, atd.). Je prokázáno, že trestné činy sexuální povahy zasahují do oblasti svobody a důstojnosti člověka i do oblasti zdravého vývoje mládeže.

⁶⁷ Cit. podle zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, úz, č. 870. Ostrava: Sagit, 2012. s. 53

⁶⁸ BOUŘA, Václav. *Vybraná témata z kriminologie*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2007, s. 42

V druhé řadě na sexuální aktivitu, která je spojená s prostitucí. Jsou to především trestné činy hrubě narušující občanské soužití (kuplířství), trestné činy proti lidské důstojnosti (obchodování se ženami, znásilnění, pohlavní zneužívání).

Znásilnění je mezi těmito sexuálními trestnými činy nejzávažnějším trestným činem. Chrání se jím svoboda osoby při rozhodování o svých pohlavních vztazích. Jde o trestný čin, který lze spáchat pouze úmyslně.⁶⁹

Podle neziskové organizace Sexual Assault Support Services je znásilnění: „*Sexuální útok nastává, když jedna osoba zneužije své síly a sexuálním způsobem překročí osobní hranice druhé osoby bez jejího svolení.*“⁷⁰

Pohlavní styk je jako pojem obecnější, zahrnující jakýkoliv způsob ukájení pohlavního pudu na těle jiné osoby je znakem základní skutkové podstaty (např. ohmatávání genitálií). Soulož a jiný pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží je okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby podle § 185, odstavce 2. Při souloži dochází ke spojení pohlavních orgánů, proto za pohlavní styk provedený způsobem srovnatelným se souloží lze považovat případy, kdy dochází ke styku pohlavních orgánů, nikoli však k jejich spojení, neboť by se již jednalo o soulož, a dále případy análního a orálního pohlavního styku.⁷¹

2.4.2 Typy znásilnění

Znásilnění můžeme rozdělit do čtyř skupin.

První skupinou je znásilnění v partnerství. V partnerství a ještě více v manželství se považuje sexuální soužití za automatické a povinné. Muži často mají pocit, že na sex mají nárok. Tím se pachatelé mnohdy hájí, často to tak vnímají i oběti. Pro nahlížení sexuálního násilí v partnerství je určující to, že oběť měla/má s násilníkem vztah a pravděpodobně spolu sexuálně žijí. Často si ani násilník, ani znásilněná osoba neuvědomí, že se jedná o znásilnění. V partnerství nemusí být jasná hranice mezi tím, co je nevyžádaný pohlavní styk a co znásilnění. Některé osoby nevyžádaný sex mohou považovat za ponižující, jiné ne. Důležité je, co konkrétní osoba pociťuje jako znásilnění. Sexuální interakce proti vůli partnerky nebo partnera má za následek nepříjemné pocity, psychické problémy či traumata.⁷²

⁶⁹ BEČANOVÁ, Michaela. Trestný čin znásilnění z hlediska juristického. [online]. 2007 [cit. 2012-06-18]. *Diplomová práce*. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Josef Kuchta. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/76703/pravf_m/2.txt

⁷⁰ GENDER STUDIES. Definice znásilnění. [online]. 2009 [cit. 2012-06-18]. Stop znásilnění. Dostupné z: <http://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/definice>

⁷¹ GENDER STUDIES. Definice znásilnění. [online]. 2009 [cit. 2012-06-18]. Stop znásilnění. Dostupné z: <http://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/definice>

⁷² GENDER STUDIES. Definice znásilnění. [online]. 2009 [cit. 2012-06-18]. Stop znásilnění. Dostupné z: <http://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/znasilneni-o-kterych-se-nemluvi>

Druhou skupinu tvoří znásilnění na schůzce. K častému znásilnění dochází také na schůzkách. Lidé se teprve poznávají, mohou očekávat různé věci apod. Pro mnohé je těžké připustit, že vynucený sex na schůzce bylo znásilnění, protože neodpovídá běžné stereotypní představě znásilnění. Lidé mají pocit, že ke schůzkám a vztahu sex automaticky patří, často se popíjí alkohol a může dojít k erotickým hrám, které pak implikují, že následuje sex. Pokud však jeden z partnerů nechce dál pokračovat a ten druhý jej nerespektuje, naléhá na něj a nutí, jedná se o znásilnění. Znásilnění na schůzce či v partnerství je hrubým zneužitím naší důvěry.⁷³

Třetí skupinu tvoří znásilnění senierek. V případě senierek existují určitá specifika, na která zde upozorníme. Vzhledem k přibývajícimu věku a úbytku vlastních sil se senioři stávají závislími na pomoci okolí. Znásilnění senierek je v některých případech spojeno s další kriminalitou, nejčastěji je spojeno s přepadením či loupeží. Může být mnohdy velmi brutální a to nejen vzhledem k síle útočníka, ale také vzhledem k tělesné konstituci senierek. Riziko, že se znásilnění stane ohrožením na životě, se u senierek ještě zvyšuje.

V jiných případech může být znásilnění součástí dlouhodobého domácího násilí či týrání a zneužívání. Je důležité zdůraznit, že sexuální zneužívání je širší pojem a liší se od znásilnění (úzce spojeno se sexuálním stykem či jeho obdobou) tím, že se jedná o jakékoliv nevyžádané a nechtěné sexuální obtěžování. Přitom i v rámci sexuálního zneužívání může dojít ke znásilnění. Starý člověk může být velmi křehký. Jakýkoliv útok může způsobit rozsáhlá zranění, protože jeho fyzická stránka již není tak odolná. Následky znásilnění jsou často vážné, krvácivost je zvýšená a oběť mnohdy útok nepřežije. I psychika se ve stáří stává křehčí. Jakákoliv změna se stává ohrožující. V případě znásilnění to platí obzvláště silně. Oběť znásilnění se musí vyrovnávat nejen s poraněními fyzickými, ale především s poraněním psychickým. Vzpomínky se často vracejí, oběť se cítí bezmocná, obává se o svou budoucnost a své bezpečí. Je narušena základní důvěra k lidem a ke světu.⁷⁴

Čtvrtou skupinou je znásilnění lesby. O znásilnění lesbických žen se téměř nemluví. Samozřejmě ke znásilnění dochází i v této skupině a ony se jako oběti sexuálního násilí musí vyrovnávat se specifickými problémy. Jedním z nich může být pocit viny. Je důležité si uvědomit, že stejně jako ve všech případech znásilnění je to pachatel, který nese veškerou vinu a zodpovědnost. Sexuální orientace není v žádném případě důvod, proč by mělo být znásilnění legitimní. Pro lesby může být také obtížné najít zařízení, které by na ně nenahlíželo

⁷³ GENDER STUDIES. Definice znásilnění. [online]. 2009 [cit. 2012-06-18]. Stop znásilnění. Dostupné z: <http://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/znasilneni-o-kterych-se-nemluvi>

⁷⁴ GENDER STUDIES. Definice znásilnění. [online]. 2009 [cit. 2012-06-18]. Stop znásilnění. Dostupné z: <http://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/znasilneni-o-kterych-se-nemluvi>

nepřátelsky. Sexuální prožitky ale trauma jako znásilnění ovlivňuje bez ohledu na sexuální orientaci a pohlaví pachatele.⁷⁵

2.4.3 Prevence znásilnění

Prevence spočívá ve správné mravní a sexuální výchově dětí, mládeže a nezřídká i dospělých. Ke znásilnění dochází často proto, že je žena příliš vyzývavá a to jak stylem oblékání, tak chováním. Ženy by měly ovládat alespoň jednoduché zásady a prostředky sebeobrany, aby mohly pachatele včas odrazit. Neměly by chodit opuštěnými a neosvětlenými prostory a bez doprovodu. Ženy by neměly dále navazovat rychlé známosti s muži, které nikdy předtím neviděli. Dále by se neměly zaměřovat na stopování cizích aut.

Významným preventivním opatřením pro poškozenou, ale zejména pro další ženy, je oznámení každého pokusu nebo dokonaného znásilnění.⁷⁶

Rodiče dívek se v rámci prevence zajímají nebo kontrolují, kde a s kým tráví čas jejich ratolesti. Tím je zajištěna jakási kontrola ze strany rodičů a to také pozitivně přispívá k ochraně před tímto, či jiným zločinem.

Vlastní obrana proti znásilnění je jednoznačné odmítání jakýchkoli návrhů či pokusů, a to za použití psychických, fyzických a ostatních prostředků. Východiskem může být používání lsti, která odrazuje pachatele, nebo která před pachatelem uprchne.

Značný význam má již zmíněná fyzická obrana. Můžeme použít i elektronické či výstražné nebo signalizační přístroje, které útočníka od činu odradí.⁷⁷

2.5 Shrnutí kapitoly

V druhé kapitole, která je výše uvedena bylo úkolem vymezit přesné pojetí násilné kriminality alespoň ze dvou hledisek. Následující informace se týkají násilí páchaného na ženách, jeho terminologii, rozdělení a kategorizaci. Pro tuto práci byly vybrány dva druhy násilí, které je páchané na ženách. Vzhledem k rozsáhlosti tématu bylo vysvětleno pouze domácí násilí a znásilnění a jeho prevence. Celkové, kriminální prevenci se budeme více věnovat v následující kapitole.

⁷⁵ Tamtéž, <http://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/znasilneni-o-kterych-se-nemluvi>

⁷⁶ URBAN, Miroslav et al. *Jak se bránit zločinu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1994, s. 67

⁷⁷ Tamtéž, s. 67

3 Prevence kriminality

Ve třetí kapitole se věnujeme prevenci kriminality z kriminologického hlediska. Klasifikujeme jednotlivé pojmy, třídění a strukturu prevence. V závěru se snažíme svou pozornost zaměřit na systém prevence kriminality v ČR a preventivní programy.

3.1 Prevence kriminality

3.1.1 Pojem prevence kriminality

Prevence kriminality je hned vedle trestní represe druhou formou kontroly kriminality. Je to soubor nejrůznějších aktivit mimotrestního charakteru orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů, s cílem zastavit růst kriminality nebo docílit jeho zmenšení. Prevence kriminality působí na faktory kriminality, na příležitosti k páčání kriminality, na podněty k páčání kriminality, na potencionální pachatele a v neposlední řadě na potencionální oběti.⁷⁸

3.1.2 Třídění prevence kriminality dle obsahového zaměření⁷⁹

a) Sociální prevence

- je orientována na osobu pachatele – působí na sociální integraci jedince (tzv. socializaci – začleňování jedince do společnosti)
- je orientována na změnu příčin kriminality – působí na nepříznivé společenské a ekonomické podmínky
- je nejširší, zaměřená na sociální kriminogenní faktory (jevy) jako je např. prostituce, alkoholismus, nezaměstnanost, deformace v oficiální politice a v právním řádu, působení médií mající kriminální účinky, otázky kriminálně preventivního či socializačního působení rodiny, školy, sociálních služeb a jiných institucí
- mezi konkrétní případy sociální prevence patří snížení daní, prohibice, povinná školní docházka a určení minimální mzdy

b) Situační prevence

- je orientována na samotný trestný čin, tudíž zločin chápe jako produkt motivace a příležitosti

⁷⁸ SVATOŠ, Roman. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009, s. 37

⁷⁹ Tamtéž, s. 37-38

- je zaměřena na kriminogenní situace a jejich odstraňování, na změnu struktury příležitostí, omezování příležitostí ke spáchání TČ
- zvyšování rizika dopadení pro pachatele

Opatření situační prevence:

- ztížení přístupu k prostředkům vhodných pro spáchání TČ (ztížení dosažení cíle, kontrola přístupu k prostředkům, kontrola prostředků trestné činnosti)
- zmenšení očekávaného prospěchu z trestné činnosti (odstranění cíle, označení věcí a stanovení pravidel)
- zvýšení rizika pro dopadení pachatele (dohled příslušníků PČR, strážníků městské policie, samotných občanů, instalace kamerových systémů, atd.)

c) Viktimologická prevence

- koncentruje se na využití viktimologických poznatků a orientuje se na osvětovou a poradenskou činnost, tzn., jak se mají lidé chovat, aby ochránili sebe a svůj majetek, nebo jak se mají chovat před, v průběhu útoku a po něm
- orientuje se na osoby s vysokou mírou viktimnosti, což jsou zejména důchodci, děti, dívky a ženy

3.1.3 Třídění prevence kriminality dle okruhu adresátů⁸⁰

1) Primární prevence

- je adresována veškerému obyvatelstvu státu, města nebo některých demograficky vymezených skupin obyvatelstva
- působí na každého bez ohledu na stupeň jeho kriminálního ohrožení
- působí též na příčiny kriminality cestou sociální, kulturní a právní politiky
- může být
 - sociální – výchova, vzdělání, osvěta, apod.
 - situační – urbanistika a zrušení vkladních knížek na doručitele
 - viktimologická – informuje veřejnost nebo určitou skupinu obyvatelstva o případných nebezpečích

2) Sekundární prevence

⁸⁰ SVATOŠ, Roman. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009, s. 38-39

- je orientována na potencionální pachatele – rizikové skupiny (např. mládež, alkoholici, narkomani, aj.), na potencionální oběti – děti, aj., na kriminogenní situace, tzn. místa, kde se koncentrují kriminální živly
- může být tak jako prevence primární
 - sociální – např. nezaměstnanost v konkrétném regionu
 - situační – např. osvětlení
 - viktimologická – informativní funkce

3) Terciální prevence (postdeliktní)

- je zaměřena na předcházení kriminální recidivě konkrétného pachatele a také na předcházení viktimologické recidivě konkrétní oběti

3.1.4 Další kvalifikace prevence kriminality⁸¹

Podle strategie dělíme prevenci kriminality na přímou a nepřímou. Přímá je např. čekání na pachatele na určitém místě a v určitou dobu, kde by mělo k TČ dojít. Nepřímá na např. preventivní obchůzková činnost. Podle časového hlediska ji můžeme dále rozdělit na predeliktní a postdeliktní. Predeliktní prevence nastupuje před spácháním TČ, má zabránit páčání TČ. Postdeliktní prevence nastupuje po spáchání TČ a má zabránit páčání dalšího TČ. Podle použitých prostředků ji členíme na právní a mimoprávní. Dle úrovně rozvíjení můžeme kategorizovat prevenci na místní, regionální a celostátní. Posledním takovým důležitým dělením je dělení podle druhu preventivního opatření na organizační, technické, personální, výchovné a jiné.

3.2 Systém prevence kriminality v ČR

3.2.1 Republikový výbor pro prevenci kriminality (RVPK)⁸²

Je meziresortní metodický koordinační orgán zřízen při ministerstvu vnitra. Jeho členy jsou ministerstvo vnitra, ministerstvo práce a sociálních věcí, ministerstvo obrany, ministerstvo spravedlnosti, ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a ministerstvo zdravotnictví. V čele republikového výboru stojí ministr vnitra.

Do úkolů výboru spadá koordinace mezi jednotlivými subjekty, spolupráce s občanskými hnutími, církvemi a sdělovacími prostředky. Podporuje místní preventivní

⁸¹ SVATOŠ, Roman. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009, s. 39-40

⁸² Tamtéž, s. 40

aktivity, vznik místních komisí pro prevenci kriminality. Posuzuje účinnost preventivních programů a předkládá vládě zprávy o účinnosti prevence kriminality v ČR.

Systém prevence kriminality:

- Resortní programy – vycházejí z působnosti ústředních orgánů státní správy
- Preventivní programy měst a obcí – vychází z místních potřeb
- Preventivní aktivity bezpečnostních složek
- Programy nevládních a charitativních organizací – poskytují materiální a sociální pomoc a také poradenskou péči
- Preventivní aktivity podnikatelských subjektů – akce pojišťoven, bank, apod.

3.2.2 Programy prevence kriminality měst a obcí⁸³

Tyto programy vznikají na základě rozhodnutí zastupitelstva. Prvním krokem tvorby programů je výběr manažera prevence kriminality, následuje zřízení komise pro prevenci kriminality a na základě hlavního programu je vypracován vlastní preventivní program a další dílčí projekty. Hotový program se pak skládá ze čtyř částí – analýza kriminality, výzkum veřejného mínění, sociální a demografická charakteristika, analýza měst a obcí a přehled místních institucí.

3.2.3 Policejní prevence⁸⁴

Community Policing je koncept policejní práce orientovaný na komunitu. Veškerá policejní činnost je podřízena potřebám komunity, jde hlavně o komunikace mezi policií a společnostmi, jde o partnerství mezi formálními a neformálními institucemi na úseku ochrany veřejného pořádku. Mezi konkrétní aktivity patří zvýšená hlídková služba, zavedení okrskové služby, konání dnů otevřených dveří, přijímání příslušníků národnostních menšin do služeb policie, aj.

3.3 Shrnutí kapitoly

Ve třetí kapitole definujeme prevenci kriminality, její pojem, třídění a strukturu. Dále se věnujeme systému prevence, který je platný v ČR. Domníváme se, že zařazení

⁸³ SVATOŠ, Roman. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009, s. 41

⁸⁴ Tamtéž, s. 42

republikového výboru pro prevenci kriminality je zásadní, protože se od něj odvíjí další preventivní programy pro celou oblast ČR.

4 Pomoc obětem trestných činů

V předposlední kapitole zaměřujeme svou pozornost na odškodňování osob, které se staly oběťmi trestných činů. Dále se seznamujeme s prací Policie ČR v boji proti domácímu násilí. V závěru se zmiňujeme o bezpečnostním plánu, který je více rozebrán v příloze č.1. A v neposlední řadě také s kampaní s názvem „Bílá stužka – Muži proti násilí na ženách a dětech“.

4.1 Peněžité pomoc obětem trestné činnosti

Peněžitou pomocí se zabývá zákon č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů⁸⁵

V § 1, odst. 1 je ukotveno toto: „*Za podmínek stanovených tímto zákonem stát poskytne oběti trestné činnosti (dále jen „oběť“)* peněžitou pomoc (dále jen „pomoc“).⁸⁶

Obětí se podle § 2, odst. 1 a 2 rozumí fyzická osoba, které v důsledku trestného činu vznikla škoda na zdraví a za oběť se považuje i osoba pozůstalá po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, byla-li rodičem, manželem nebo dítětem zemřelého a současně v době jeho smrti s ním žila v domácnosti, nebo osoba, které zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu.

Pomoc spočívá podle stejného paragrafu v jednorázovém poskytnutí peněžité částky k překlenutí zhoršené sociální situace způsobené oběti trestným činem. Trestným činem se podle § 2 odst. 2, rozumí jednání, které má znaky trestného činu podle TZ, nebo jeho pokusu.

Peněžité pomoc se dle § 7 poskytuje na žádost oběti a to oběti, uvedené v § 2 odst. 1 v paušální částce 25 000 Kč, nebo ve výši, která představuje oběti prokázanou ztrátu na výdělku a prokázané náklady spojené s léčením⁸⁷, snížené o součet všech částek, které oběť z titulu náhrady škody již obdržela. Pomoc nesmí přesáhnout ve svém součtu částku 150 000 Kč, nebo uvedené v § 2 odst. 2 v paušální částce 150 000 Kč. Pomoc nesmí ve svém součtu přesáhnout 450 000 Kč, a je-li počet obětí více než 3 osoby, poskytovaná částka se u každé oběti přiměřeně krátí.

Žádost lze podle § 9 odst. 2 podat u Ministerstva spravedlnosti nejpozději do jednoho roku ode dne, kdy se oběť dozvěděla o škodě způsobené trestným činem, jinak právo zaniká. Ministerstvo spravedlnosti dle § 9, odst. 4 pak do tří měsíců od podání žádosti a předložení

⁸⁵ Cit. podle zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, úz, č. 870. Ostrava: Sagit, 2012. s. 474

⁸⁶ Cit. podle zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, úz, č. 870. Ostrava: Sagit, 2012. s. 474

⁸⁷ § 445 až 447 a § 449 odst. 1 občanského zákoníku.

potřebných dokladů buď pomoc poskytne, nebo žadateli sdělí důvody, pro které pomoc nelze poskytnout.

4.2 Policie a pomoc obětem domácího násilí

Jednoduchá ani snadná není činnost jednotlivců, organizací, vlád a mezinárodních orgánů na úseku obnovení odpovídajícího postavení obětí v rámci právních systémů, a co se zvýšení rozsahu a kvality pomoci, dostupné obětem, týče.⁸⁸

Úlohou policie v rámci pomoci obětem domácího násilí je zvládnout první kontakt s obětí domácího násilí. Výcvik policistů k problematice obětí by měl klást důraz na uvědomění si a vcítění do situace oběti a jejích potřeb. Zacházení s oběťmi citlivějším způsobem nezbytně pomáhá policii vykonávat její práci lépe tím, že dostane více informací, a že oběť je ochotnější zapojit se jako svědek do soudního systému.⁸⁹

Služby opírající se o činnost policie představují pro oběti domácího násilí významnou pomoc. Zahrnují krizovou intervenci a zajištění první lékařské pomoci. Policie by měla obětem trestných činů objasnit policejní postupy a proces vyšetřování, informovat oběti o tom, jak chránit důkazní materiály, v případech zranění zajistit doprovod oběti do zdravotnického zařízení. Hlavním úkolem je poskytnout obětem TČ informace o jejich právech, jakož i o možnosti kompenzace utrpěné újmy a dále okamžité předání obětí organizacím, které obětem nabízejí nezbytně nutné služby i informace o finanční pomoci apod.⁹⁰

4.3 Druhy služeb poskytující pomoc obětem domácího násilí

Mezi druhy služeb, které jsou obětem TČ poskytovány patří krizová intervence, poradenství, podpora obětí domácího násilí, podpora v průběhu vyšetřování TČ, trestního stíhání a soudního řízení, podpora po ukončení případu aj.

Krizová intervence a programy na pomoc obětem domácího násilí by se měli snažit zajistit alespoň následující služby⁹¹:

- Emocionální podpora – poradenství v rámci krizové intervence
- Přímá pomoc – v naléhavém případě předání klienta příslušné instituci nebo přímá pomoc v souvislosti s lékařskou péčí, zajištěním přístřeší, jídla, nutné péče, opravy majetku

⁸⁸ DUFKOVÁ, Ivana, ZLÁMAL, Jiří. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, 2005. 121 s.

⁸⁹ Tamtéž

⁹⁰ Tamtéž

⁹¹ Tamtéž

- Informace – informace související s uspokojením okamžitých potřeb obětí a se zjištěním jejich práv

Poradenství a programy poradenství by měli zajistit tyto služby:

- Emocionální podpora – podpůrné individuální a skupinové poradenství
- Přímá pomoc – předání klienta nebo přímá pomoc v souvislosti se zajištěním azylového přístřeší
- Informace – jak zabránit další viktimizaci, informace o existenci a předání klienta do institucí, které zajišťují sociální, zdravotní nebo psychologické služby

Bílý kruh bezpečí⁹² (dříve jen BKB) zpracoval bezpečnostní plán pro případ vyhrocení situace, v němž je obsaženo co má ohrožená osoba dělat, když jí hrozí nebezpečí. (viz Příloha č.1).

Při příležitosti Mezinárodního dne rovnosti žen a mužů zahajuje sdružení Liga otevřených mužů (LOM) v České republice kampaň „Bílá stužka – Muži proti násilí na ženách a dětech“, která je největším světovým hnutím mužů usilujících o vymýcení násilí na ženách a probíhá ve více než 60 zemích.⁹³

V České republice je patronem Bílé stužky sdružení Liga otevřených mužů (LOM), renomovaná mužská organizace podporující muže ve zvyšování kvality jejich života. V rámci kampaně Bílá stužka nabízí LOM mužům, kteří obtížně zvládají agresi vůči ženám a dětem. Informuje muže i širokou veřejnost o podobách násilí na ženách a dětech a možnostech, jak pomoci těm, které postihuje. Podněcuje veřejnou debatu a šíří myšlenku, že násilí ve vztahu není řešení a že dospělý muž ženu ani děti nebije. Kampaň veřejně podpořil Lukáš Konečný, mistr světa v profesionálním boxu.

„LOM přistupuje k násilí na ženách a dětech z mužské perspektivy: tento problém se týká všech mužů a jeho řešení je tedy osobní odpovědností každého z nás,“ říká ředitel Ligy otevřených mužů a psycholog PhDr. Martin Jára. Jde o stále aktuální téma, například počty zaznamenaných případů domácího násilí meziročně rostou. Více než třetina žen v ČR se v životě setká s některou z forem násilí ze strany svého partnera.

⁹² BKB. Bezpečnostní plán. BKB [online]. [cit. 2012-06-18]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/pomoc-obetem/domaci-nasili/bezpecnostni-plan/>

⁹³ LOM. Celosvětová kampaň „Bílá stužka“ proti násilí na ženách. *Literární noviny* [online]. Publikováno 18.6.2012 [cit. 2012-06-18]. Dostupné z: <http://www.literarky.cz/domov/spolecnost/10125-celosvtova-kampa-bila-stuka-proti-nasili-na-enach->

4.4 Shrnutí kapitoly

Předposlední kapitola se zajímá o problematiku odškodnění obětí. Pomoc obětem trestných činů ve finanční podobě je určitě jen a jen přínosem. Nesmírně důležitá je činnost policie ve vyšetřování domácího násilí a také formy služeb, které pomáhají obětem z traumatických následků. Jako poslední věc je zmíněn bezpečnostní plán BKB, který by měl sloužit jako takový záchranný balíček pro ohrožené osoby. Poslední odstavce patří kampani „*Bílá stužka – Muži proti násilí na ženách a dětech*“, která v různých koutech republiky právě probíhá.

5 Vzdělání policie ČR v kontextu domácího násilí

Poslední kapitola této bakalářské práce se bude zabývat o vzdělání policistů, kteří přichází do kontaktu s traumatizovanými oběťmi TČ.

Začínáme výcvikem policistů. V rámci výcviku policistů k problematice obětí by mělo být dosaženo následujících dvou obecných výsledků – pochopení Deklarace o obětech a možnost aplikovat hlavní zásady práva na zacházení s oběťmi domácího násilí. Je velmi důležité, aby každý policista pochopil definici pojmu „oběť“, a aby byl schopen deklarovat a aplikovat požadavky uvedené v Deklaraci, v závislosti na místní legislativě a podmínkách. Policie by měla být schopna jasně deklarovat a objasnit svou práci v oblasti domácího násilí, pokud jde o⁹⁴:

- Definování pojmu „oběť“,
- Zacházení s oběťmi,
- Dostupnost „služeb“ pro oběti,
- Informování obětí o postupu trestního řízení,
- Navrácení majetku,
- Stažení a vrácení obžaloby,
- Další postupy realizované osobami, s nimiž oběť navázala první kontakt, policisty a jinými orgány

Policisté by měli být (a často již jsou) školení v následujících oblastech: trauma způsobené viktimizací, vcítění se do situace obětí domácího násilí, emoční „první pomoc“, jak zacházet s oběťmi domácího násilí v praktických situacích. Dále také zacházení se specifickými kategoriemi obětí a využití prohlášení oběti o dopadu viktimizace.⁹⁵

Klíčovým výstupem policejního výcviku v oblasti traumatu způsobeného viktimizací je dosažení toho, aby byl policista schopen deklarovat, objasnit a rozpoznat hlavní důsledky traumatu pocíťovaného oběťmi domácího násilí. V současné době se součástí tohoto výcviku stalo „hraní rolí“ a „realita života“ obětí.

Výstupem policejního výcviku v oblasti vcítění se do situace obětí domácího násilí je dosažení toho, aby byl policista schopen nastolit vzájemný vztah a vcítit se do situace obětí. Výcvik tím hlavně sleduje hledisko přijetí role „interventa“ policistou.

Výstupem policejního výcviku v oblasti zacházení s oběťmi domácího násilí v praktických situacích je dosažení toho, aby byl policista schopen pomoci lidem zvládnout

⁹⁴ DUFKOVÁ, Ivana, ZLÁMAL, Jiří. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, 2005. 121 s.

⁹⁵ Tamtéž

zotavení se z viktimizace tím, že jim zprostředkuje kontakt s vhodnými organizacemi, poskytujícími podporu. Pomáhá oběti vyrovnat se s důsledky viktimizace a poskytuje jim příslušné informace.

Výstupem policejního výcviku v oblasti zacházení se specifickými kategoriemi obětí domácího násilí je dosažení toho, aby byl daný policista schopen pochopit další požadavky určitých kategorií obětí domácího násilí. Hlavním výstupem je pochopení situace žen, coby obětí trestného činu.

Aktuálně jsou vypracovány postupy a směrnice, které se zabývají základními oblastmi interakce mezi policií a oběťmi domácího násilí. Jednoznačně musí být začleněny do určitého výcviku a nad jejich uplatňováním by měla být prováděna kontrola. Mezi čtyři základní oblasti, které vyžadují vypracování takových postupů, patří:

- Počáteční kontakt mezi obětí a policií
- Úvodní rozhovor s obětí, který provádí policista
- Vyšetřování trestného činu
- Úloha policistů provádějících dohled

Této problematice se věnují vysoké školy právního zaměření, kde systematicky probíhají kurzy k problematice obětí domácího násilí.

Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se doufám úspěšně zabývala problematikou násilné kriminality páchané na ženách. Vzhledem k rozsáhlosti tématu jsem vybrala jen dva druhy násilí páchaného na ženách, ale zato si myslím, že ty nejzávažnější a nejdůležitější. Mým cílem bylo přiblížit toto téma laické veřejnosti a hlavně lidem, kteří se o tento jev zajímají.

Jak už jsem se zmínila v úvodu, toto je jedno z témat, které je v dnešní společnosti aktuální, a proto bylo velmi přitažlivé se o danou problematiku zajímat. Je to sice poněkud temnější téma, protože se jedná o nepříjemné a pro ženy obzvláště nebezpečné téma, ale je třeba mluvit a psát i o nich. V jednotlivých výše uvedených kapitolách jsem se orientovala hlavně na vymezení, fenomenologii a druhy všech základních pojmů.

Při pronikání do těchto tajů jsem se musela probít přes definice nejrůznějších autorů, ze kterých jsem vybrala podle mého názoru ty stěžejní. Při srovnání některých publikací jsem došla k názoru, že se v mnohém podobají. Jak jsem již výše předeslala, má práce se orientovala pouze na dva druhy násilí páchaného na ženách, na domácí násilí a znásilnění. Větší pozornost jsem věnovala domácímu násilí, protože se v mém okolí vyskytuje a chtěla jsem se o něm dozvědět více informací, což se také stalo.

Nedílnou součástí mé práce je také prevence kriminality. U domácího násilí i u znásilnění jsem ji situovala přímo do kapitol, kde se dané problematiky vyskytují. Celkovou prevenci, kterou se pak zařadila do samostatné kapitoly.

Škoda jen, že jsem se více nemohla věnovat dalším druhům násilí páchaného na ženách. Z časového i obsahového hlediska by tato práce byla vyčerpávající. Doufám, že budu mít možnost v tomto tématu pokračovat při sepisování diplomové práce. Chci se také více zajímat o výzkum této problematiky. V této práci bohužel nebylo možné zpracovat výzkumnou část, protože jsem nenašla tak odvážné ženy, které by o těchto bolestných zkušenostech chtěli mluvit a poskytnout mi tak základ pro můj výzkum. Snad se to podaří příště.

Práci, kterou se právě zabýváte, jsem pojala jako spíše takový přehled problematiky násilí páchaného na ženách z hlediska násilné kriminality. Můžu se přiznat, že jsem díky tomuto tématu získala nepřehledné množství informací, ale hlavně cenné zkušenosti do budoucna.

Seznam zkratek

OČTR – Orgány činné v trestním řízení

ČR – Česká republika

TZ – Trestní zákoník

TČ – Trestný čin

MS – Ministerstvo spravedlnosti

OSN – Organizace spojených národů

USA – Spojené státy americké

LPS – Listina základních práv a svobod

OSŘ – Občanský soudní řád

PČR – Policie České republiky

RVPK – Republikový výbor pro prevenci kriminality

BKB – Bílý kruh bezpečí

LOM – Liga otevřených mužů

Seznam použité literatury

Monografická publikace

BOUŘA, Václav. *Vybraná témata z kriminologie*. 1. vyd. Ostrava : Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 2007. 105 s. ISBN 978-80-7368-309-2.

SVATOŠ, Roman. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009. 118 s. ISBN 978-80-86708-81-2.

TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. 1. vyd. Praha : Grada, 2010. 214 s. ISBN 978-80-247-2982-4.

VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem k 1. 8. 2011*. 1. vyd. Olomouc : Anag, 2011. 1367 s. ISBN 978-80-7263-677-8.

VOŇKOVÁ, Jiřina, SPOUSTOVÁ, Ivana. *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*. 2. přeprac. vyd. Praha : profem, 2008. 194 s. ISBN 978-80-903626-7-3.

DUFKOVÁ, Ivana, ZLÁMAL, Jiří. *Domácí násilí se zaměřením na problematiku obětí*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra, 2005. 121 s.

URBAN, Miroslav et al. *Jak se bránit zločinu*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1994. 91 s. ISBN 80-04-26581-2

MARTINKOVÁ, Milada., MACHÁČKOVÁ, Radka. *Vybrané kriminologické a právní aspekty domácího násilí*. Praha: IKSP, 2001, 193 s. ISBN 80-86008-98-3

CVIKOVÁ, Jana., JURÁŇOVÁ, Jana. *Piata žena: aspekty násilia páchaného na ženách*. Bratislava: Aspekt, 2001. 385 s. ISBN 80-85549-28-X

Dokument, zákon

Zákon číslo 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). In *Trestní předpisy. Předstupy*. Edice Úplné znění, číslo 870. Ostrava: Sagit, 2012, s. 138-300. ISBN 978-80-7208-890-4.

Zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník. In *Trestní předpisy. Přestupky*. Edice Úplné znění, číslo 870. Ostrava: Sagit, 2012, s. 5-106. ISBN 978-80-7208-890-4.

Zákon číslo 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti. In *Trestní předpisy. Přestupky*. Edice Úplné znění, číslo 580. Ostrava: Sagit, 2007, s. 377-382. ISBN 978-80-7208-586-6.

Zákon č. 273/2008: o Policii České republiky. In: *Sbírka zákonů*. 2008, roč. 2008, 91.

Zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod. In *Listina základních práv a svobod*. Edice Úplné znění, číslo 746. Ostrava: Sagit, 2009. s. 16-21. ISBN 978-80_7208-755-6

Elektronický zdroj

LOM. Celosvětová kampaň „Bílá stužka“ proti násilí na ženách. *Literární noviny* [online]. Publikováno 18.6.2012 [cit. 2012-06-18]. Dostupné z: <http://www.literarky.cz/domov/spolecnost/10125-celosvtova-kampa-bila-stuka-proti-nasili-na-enach->.

GENDER STUDIES. Definice znásilnění. [online]. 2009 [cit. 2012-06-18]. Stop znásilnění. Dostupné z: <http://stopznasilneni.ecn.cz/cz/znasilneni/znasilneni-o-kterych-se-nemluvi>

MACHOVCOVÁ, Katrina. Násilí a ženy. *Občanská společnost* [online] © 2003 - 2008. Publikováno 20.11.2008 [cit. 2012-06-18]. Dostupné z: <http://obcan.ecn.cz/index.shtml?w=r&x=133433>

BKB. Bezpečnostní plán. BKB [online]. [cit. 2012-06-18]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/pomoc-obetem/domaci-nasili/bezpecnostni-plan/>

BEČANOVÁ, Michaela. Trestný čin znásilnění z hlediska juristického. [online]. 2007 [cit. 2012-06-18]. *Diplomová práce*. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Josef Kuchta. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/76703/pravf_m/2.txt

Seznam příloh

Příloha č. 1

Bezpečnostní plán

Příloha č.1

Bezpečnostní plán

Pro případ vyhrocení situace zvažte tyto kroky:

- Uschovejte si u osoby, které věříte náhradní klíče, oblečení, důležité dokumenty, lékařské předpisy a určitý peněžní obnos.
- Uschovejte si všechny důkazy o fyzickém násilí (roztrhané oblečení, fotografie modřin a zranění atd.).
- Naplánujte si nejbezpečnější dobu k případnému útěku.
- Pamatujte si, kam se můžete obrátit se žádostí o pomoc. Řekněte někomu, co se u vás děje. Noste s sebou telefonní čísla svých přátel, příbuzných a azylových domů.
- Nepopírejte násilí před dětmi, řekněte jim pravdu a určete jim bezpečné místo v bytě – pokoj, který lze zamknout, sousední dům, kam se mohou v případě hrožení ukryt. Poučte je, že jejich úkolem je zůstat v bezpečí, a nikoliv vás ochraňovat.
- Domluvte si signál se sousedy (např. světlo venku je rozsvícené = zavolejte policii).
- Nestyďte se vyhledat pomoc příbuzných a odborníků.

Když jde o život:

- Pokud jste v nebezpečí a potřebujete pomoc, zavolejte policii.
- Pokud jste napadena během volání na policii, nechte telefon vyvěšený, mluvejte a křičte.
- Když přijede policie, jděte s ní do jiného pokoje, abyste mohla mluvit bez přerušování.
- Pokud jste zraněna, jděte na pohotovost nebo k lékaři a oznamte, co se vám stalo. Požádejte je, aby vaši návštěvu zadokumentovali, případně vám napsali zprávu.
- Po útoku ihned neuklízejte a důkazy (rozbité sklo, roztrhané oblečení, chomáče vlasů atd.) uložte do igelitového sáčku a předejte je policii.
- Škody vyfotografujte, snímky dejte vyvolat i s datem, je-li to možné.
- Zjistěte jména a čísla zasahujících policistů.
- Vyhledejte pomoc odborníků.